

**MAMLAKATIMIZDA YOSHLAR AXLOQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA
DAVLAT HAMDA FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING O'RNI**

Karimova Gulnoza, o'qituvchi,
Farg'ona davlat universiteti, O'zbekiston, Farg'ona sh.

Annotatsiya:

Jamiyat g'oyat murakkab ijtimoiy organizm sifatida odamlar o'rtasida amal qiladigan axloqiy, diniy, siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, mafkuraviy va boshqa munosabatlarning, tarixan tarkib topgan oila, din, davlat, axloq kabi ijtimoiy institutlarning majmuasidir. Jamiyatning moddiy va ma'naviy hayotini bir-biriga qarama-qarshi qo'yish ham, ulardan birini muhim, boshqasini nomuhim deb hisoblash ham birday xatodir. Maqolada mamlakatimizda yoshlar axloqiy madaniyatini yuksaltirishda davlat hamda fuqarolik jamiyati institutlarining o'rni tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: axloq, madaniyat, jamiyat, axloqiy madaniyat, fuqarolik jamiyati.

KIRISH

Jamiyat tarkibini turli shaxslar, millatlar, xilma-xil ijtimoiy qatlamlar, guruhlar va ularning madaniyati tashkil etadi. Jamiyat ijtimoiy tarkibining xilma-xilligi mehnatning ijtimoiy taqsimlanishi, mulkchilik turli shakllarining mavjudligi bilan bog'liqdir. Bunday jamiyatning shakllanishi va taraqqiyotini ma'rifatli davlatsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Ijtimoiy farovonlik va ijtimoiy totuvlik komil inson shaxsini shakllantirishga, fuqarolik jamiyati asoslarini yaratishga, huquqiy bilim va axloqiy madaniyatni rivojlantirishga bog'liqdir. Demokratik institutlarni rivojlantirish, axloqiy madaniyatni yuksaltirish, komil inson shaxsini shakllantirish demokratik taraqqiyot va fuqarolik jamiyatining pirovard maqsadidir. Shu ma'noda, mustaqillik yillarida mamlakatimizda adolatli demokratik jamiyat bunyod etish bosh maqsad qilib belgilandi va bunga izchil qadamlar qo'yildi. Bunda inson manfaatlari va haq-huquqlarini to'liq hisobga oladigan, uning asriy orzu-umidlarini ro'yobga chiqaradigan eng adolatli ijtimoiy makon bo'lmish fuqarolik jamiyatini qurish borasida ham muhim natijalarga erishildi. Ayni paytda, fuqarolik jamiyatini qurish O'zbekistonning rivojlanish yo'lini belgilaydigan strategik maqsadlardan biridir, deyish mumkin.

ASOSIY QISM

Hozirgi vaqtda madaniyatni chuqur falsafiy tushunishga qiziqish ortib bormoqda. Shu bilan birga, biz tushunamizki, madaniyat munosabat emas, vaziyat emas, uni hech qanday ijtimoiy yoki siyosiy manfaatlar bilan bog'lab bo'lmaydi, balki insoniyatning mohiyatini ifoda etadi, insonparvar jamiyatning rivojlanishining omili.

Axloqiy madaniyat jamiyat sub'yektlari va ularning munosabatlari bilan ifodalanadi. U quyidagilarni o'z ichiga oladi: a) jamiyat sub'yektlarining axloqiy ongi madaniyatining belgilari va elementlari; b) xulq-atvor va muloqot madaniyati; v) axloqiy ishlar va faoliyat madaniyati. Axloqiy madaniyat jamiyatning moddiy va ma'naviy hayoti madaniyatining boshqa turlari bilan

bog'liq, lekin birinchi navbatda u axloqning antipodlariga: yovuzlik, tengsizlik, adolatsizlik, nomus, nomus va vijdon etishmasligi va boshqa axloqqa qarshi. hodisalar.

Tarkib jihatidan axloqiy madaniyat - jamiyat subyektlarining axloqiy ongi va dunyoqarashining rivojlanishi; axloqiy jihatdan to'g'ri va axloqiy jihatdan mavjud bo'lgan birlik; xulq-atvor, muloqot va faollik tizimida yaxshilik, sharaf, vijdon, burch, qadr-qimmat, sevgi, o'zaro munosabat va boshqalar me'yorlarining namoyon bo'lishi; hayotni insonparvarlik, demokratiya, mehnatsevarlik, ijtimoiy tenglik, oqilona egoizm (qadr -qimmat) va altruizm, tinchlik tamoyillariga muvofiq amalga oshirish.

Nizolar va kechirish qobiliyati, masalan, kechirim va kechirish qobiliyati, fikrlash va fikrlar va fikrlarni tushunish va fikrlash qobiliyatini fikr va fikrlar va fikrlar va maqsadlarda juda muhimdir. Ularning barchasi odamning axloqiy madaniyatini tashkil etishini bilasizmi?

Agar siz osonroq - axloqiy madaniyat, inson o'zini va har qanday vaziyatda o'z his-tuyg'ularini boshqarayotgani va uning harakatlari boshqa odamlarning huquqlarini buzmaydi. U boshqacha bo'lish huquqini tan oladi va hurmat qiladi, bir-biridan farq qiladi va umidlarga javob bermaydi. U boshqalarga yoqadi, qolgan, bahonasiz va o'zini da'vo qilmaydi.

Xushmuomalalik, xushmuomalalik va choralar hissi, yaxshi niyat va shu bilan birga, xatti-harakatlarning qulayligi va ularning tabiatini saqlash insonning haqiqiy axloqiy madaniyati. Umumiy qabul qilingan qoidalar va etiketni bilish uchun juda ko'p sezgirlik va aql-idrokka ega bo'lib, ularda harakat qilish, o'z qadr-qimmatini va xulq-atvorini saqlab qolish, ish olib borish, aksincha harakat qilish, masalan, ish olib borish, ular uchun harakat qilish, aksincha harakat qilish, ularning qadr-qimmatini va madaniyatini saqlash.

Hozirgi kunda mamlakatimizda ko'plab nohukumat va jamoat tashkilotlari faoliyat ko'rsatmoqda. Ularning faoliyati jamiyatda fuqarolarning nafaqat siyosiy ongi, ijtimoiy faolligini oshirishga balki ma'naviy-axloqiy madaniyatini yuksaltirishga ham xizmat qilmoqda. O'zbekistonda yoshlar axloqiy madaniyatini yuksaltirishda davlat hamda fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyatini muvofiqlashtirish, bu borada milliy harakat strategiyasini ishlab chiqish ko'zlangan maqsad yo'lida muhim qadam bo'ladi.

Mamlakatimizda fuqarolik jamiyatining shakllanishi demokratik institutlardan eng muhimi bo'lgan nodavlat va jamoat tashkilotlarining ijtimoiy-siyosiy, madaniy, iqtisodiy va ma'naviy hayotda tutgan o'rniga bog'liqdir. Nodavlat va jamoat tashkilotlari fuqarolar ijtimoiy-siyosiy, madaniy faolligining ko'rsatkichi sifatida jamiyat hayotida kechayotgan demokratik jarayonlarning ko'lamini ifoda etadi.

Ilmiy adabiyotlarda nodavlat va jamoat tashkilotlari turlicha talqin qilinadi. Ayrim tadqiqotchilar nodavlat va jamoat tashkilotlarini notijorat tashkilotlari yoki "uchinchi sektor" deb ham ataydilar. Ya'ni, nodavlat va jamoat tashkilotlari ishlab chiqarish, tijorat, tadbirkorlik bilan shug'ullanmaydigan, aksincha, eng kam ta'minlangan ijtimoiy guruhlarining ehtiyoj va talablarini ular xohlagandek qondirishga, xizmat ko'rsatishning eng sifatli ko'rsatkichlariga erishishga intiladigan uyushmalardir. Ular umumbashariy qadriyatlar, ilg'or urf-odatlar, jamiyatdagi totuvlik, fuqarolararo hamkorlik va hamjihatlikning tashabbuskorlaridir. Ko'rinib turibdiki, bu talqin tarafdorlari nodavlat va jamoat tashkilotlariga xayriyaga oid, ma'rifiy vazifalarni bajaruvchi fuqarolik institutlari sifatida qaraydilar. Ayrimlar esa nodavlat va jamoat tashkilotlarining ijtimoiy funkuiyalari rang-barang, ular fuqarolarning ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy

va madaniy huquq va erkinliklarini ro'yobga chiqarishga, ularning davlat va jamiyat ishlarini boshqarish borasidagi tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi, deb ko'rsatadilar. Yana bir guruh tadqiqotchilar esa nodavlat va jamoat tashkilotlari xalqaro aloqalarni ham bajarishini ta'kidlaydilar.

Nodavlat, notijorat va jamoat tashkilotlarining o'ziga xos xususiyatlari, ularni tasniflash masalalari maxsus tadqiqotni talab etadi. Masalan, O'zbekiston Tadbirkor ayollar uyushmasi nodavlat tashkilot hisoblanadi, lekin o'z a'zolari, sub'yektlari orqali tadbirkorlik bilan shug'ullanadi. Ayollarga biznesdan saboq berish, chet tillarni o'rgatish, ularning kompyuter savodxonligini oshirish kabi ishlarni ham ma'lum bir haq evaziga amalga oshiradi. Demak, u xayriya tashkiloti emas. Shu o'rinda haqli savol tug'iladi, nodavlat va jamoat tashkilotlari sof xayriya tashkiloti bo'lishi kerakmi yoki o'z-o'zining ehtiyojlarini qoplashi, muayyan bir haq evaziga ishlashi ularga xos xususiyatmi? Agar pullik xizmat ko'rsatsa, ular jamoat tashkilotlari emas, balki tegishli ijtimoiy vazifani bajaradigan, xizmat ko'rsatadigan muassasaga aylanadi. Bu kabi savollar nodavlat, notijorat va jamoat tashkilotlarini maxsus o'rganishni taqozo qiladi. Ko'rinib turibdiki, nodavlat tashkilotlari ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni ham bajaradi.

Keyingi yillarda mamlakatimizda turli soha va yo'nalishlarda nodavlat va jamoat tashkilotlari yuzaga keldi. "Nodavlat, notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi qonunga muvofiq davlat bunday tashkilotlarning ijtimoiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashni o'z zimmasiga oladi. Davlat ularning huquqlari va qonuniy manfaatlariga rioya etilishini ta'minlaydi, ijtimoiy hayotda ishtirok etishi uchun huquqiy imkoniyatlar yaratib beradi. Nodavlat-notijorat tashkilotlarining ijtimoiy foydali ayrim alohida dasturlariga davlat yordam ko'rsatishi ham mumkin. NNT xalqaro aloqalar o'rnatishi, chet mamlakatlardagi shunday tashkilotlar bilan hamkorlik qilishi ham mumkin. Bu ular faoliyatini rang-baranglashtiradi, O'zbekistonning xalqaro madaniy-gumanitar aloqalari kengayishiga yordam beradi. Demak, davlatimiz bunday tashkilotlarning tashabbuslar bilan chiqishi va keng ko'lamli faoliyat yuritishi uchun amalda zarur huquqiy imkoniyatlar yaratib berayapti.

Shu o'rinda savol tug'ilishi tabiiy. Nodavlat va jamoat tashkilotlari xalq hokimiyatchiligini rivojlantirishda va jamiyatda yoshlarning axloqiy madaniyatini yuksaltirishda qanday ahamiyatli vazifalarni bajaradi? Bugun mamlakatimizdagi bunday fuqarolik institutlari imkoniyatlaridan foydalanish kerakli darajada yo'lga qo'yilganmi? Bu boradagi muammolar nimalardan iborat? Nodavlat va jamoat tashkilotlari faoliyatini o'rganish ularning to'laqonli ishlashini ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlarini quyidagi yo'nalishlarda qarashga undaydi: a) bozor iqtisodiyoti mexanizmlarini joriy etish va erkin faoliyat olib borishni qo'llab-quvvatlash; b) hukumat idoralarini, ularning qonunlarga amal qilishini, fuqarolarning huquqlarini joyiga qo'yishini nazorat qilish; v) aholiga madaniy xizmat ko'rsatish darajasini oshirish; g) milliy-madaniy merosni o'rganish va targ'ib qilish; d) iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, yoshlarning axloqiy madaniyatini yuksaltirish va bu borada davlat organlari bilan hamkorlik qilish; e) mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarni qo'llab-quvvatlash, ularga ijodiy kuchlarni safarbar etish; yo)mahalliy hokimiyat organlari va fuqarolarning o'z-o'zini boshqarish institutlari bilan birga ommaviy-madaniy tadbirlar uyushtirish; j) barkamol avlodni tarbiyalashga qaratilgan milliy dasturlarni amalga oshirishda qatnashish.

XULOSA

Nodavlat va jamoat tashkilotlari jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga befarq bo'la olmaydi. Ayniqsa, bozor munosabatlari barcha institutlar kabi ularning ham erkin faoliyat yuritish jarayonlarida faol qatnashishini talab etadi. YA'ni, Chunki, aynan erkin faoliyat yuritishga asoslangan bozor munosabatlari nodavlat va jamoat tashkilotlarining haqiqiy fuqarolar institutlari sifatida islohotlarda qatnashishiga imkon beradi. Fuqarolik jamiyatining xarakterli xususiyati shundaki, bunda, birinchi navbatda, individlar munosabatlar sub'ekti hisoblanadi. Ikkinchidan, individlar birlashgan ijtimoiy guruhlarining roli yaqqol sezilib turadi.

Adabbiyotlar:

1. A.Jalilov, U.Muhammadiyev, Q.Jo'rayev va boshq. Fuqarolik jamiyati asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2015.
2. Губман Б.Л. Смысл истории. Очерки современных зарадных концепции. - М.: Наука, 1991. – 15 с.
3. Zakirova, D. S. (2022). TALABALARDA MILLATLARARO MUNOSABAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI. *INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL*, 3(6), 439-448.
4. Zakirova, D., & Nishanova, S. (2022). Legal basis for the development of the idea of interethnic harmony and religious tolerance in Uzbekistan. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(6), 125-129.
5. Saidolimovna, Z. D. (2019). THE FORMATION OF INTERETHNIC COMMUNICATION CULTURE OF THE YOUTH: METHODOLOGICAL ANALYSIS. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(12).
6. Jumaniyazova, N. A. O., & Ganiyeva, D. O. Q. (2023). MAKTABGACHA TA'LIM ISLOHOTI–DAVR TALABI. *Scientific progress*, 4(2), 107-111.
7. Abdugafurovna, J. N. (2023). COMPARATIVE TYPOLOGICAL ANALYSIS OF UZBEK AND ENGLISH LITERATURE. *Research Focus*, 2(1), 229-231.
8. Жуманиязова, Н. А. (2022). Тилга Ўйтибор–Элга Ўйтибор. *SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 1(2), 130-133.
9. Jumaniyazova, N. A. O. (2022). MALAYZIYA TAASSUROTTLARI (2002-2003-YILLARDAGI XIZMAT SAFARI ASOSIDA). *Scientific progress*, 3(2), 868-873.
10. Имомова, Н. А. (2021). Ўзбекистонда ишчи кучи миграция жараёнларининг замонавий жараёнлари. *журнал социальных исследований*, 4(1).
11. Имомова, Н. А. (2020). Мамлакатда Ишчи Кучи Миграцион Харакатлари Холати Ва Ўзига Хос Худудий. *Журнал Социальных Исследований*, 3(3).
12. Imomova, N. A., & Toxirova, D. A. Q. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАРНИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 23), 740-748.
13. Имомова, Н. А. (2022). МАМЛАКАТИМИЗДА МЕХНАТ МИГРАЦИЯСИ ТИЗИМИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ. *Academic research in educational sciences*, 3(4), 1093-1102.

14. Имомова, Н. А. (2020). Молодежные перспективы в занятости узбекистана. In *НАУКА И ТЕХНИКА. МИРОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ* (pp. 117-119).
15. Бозаров, Д. М., & Каримова, Г. Й. (2021). МУРАККАБ ИЖТИМОЙ ТИЗИМЛАРДА ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ МОДЕЛИНИНГ ЎРНИ. *Oriental Journal of Social Sciences*, 1(1), 1-9.
16. Каримова, Г. Й. (2021). АХЛОҚ-МАЪНАВИЙ ТАХДИДЛАРГА ҚАРШИ КУРАШНИНГ МАФКУРАВИЙ УСУЛИ СИФАТИДА. *Экономика и социум*, (6-1 (85)), 707-710.
17. Karimova, G., & Khasanova, D. (2022). Social relations in economic processes in the science of economic sociology. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 273-277.
18. Gulnoza, K., Gulzodabegim, K., & Mokhinur, Z. (2022). THEORETICAL AND PRACTICAL BASIS OF THE SCIENCE OF SOCIAL ANTHROPOLOGY. *Research Focus*, 1(3), 88-93.
19. Gulnoza, K., & Niginabonu, K. (2022). QUESTIONNAIRE AND ITS APPLICATION. *Research Focus*, 1(3), 78-82.
20. Karimova, G. (2022). CORRUPTION: ITS HISTORICAL ROOTS AND WAYS TO COMBAT IT. *Research Focus*, 1(4), 267-272.
21. Каримова, Г. (2022). МАЪНАВИЯТ ВА МИЛЛИЙ ТАРБИЯ. *Экономика и социум*, (3-2 (94)), 612-615.
22. Teshaboev M. M. Tasks of ethical culture in the ethics of Aristotle //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 5. – С. 197-204.
23. Тешабоев М. М. ЖАМИЯТДА ИЖТИМОЙ АДОЛАТНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ПРИНЦИПИАЛ МАСАЛАЛАРИ ВА ФАЛСАФИЙ-ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. Special Issue 23. – С. 504-514.
24. Khomidovich, B. A. (2023). DEVELOPMENT OF PRIVATE PROPERTY AND BUSINESS. *World Bulletin of Management and Law*, 18, 105-107.
25. Baratov, M., & Borotov, A. (2021). METHODS AND RESOURCES OF REALIZING THE RIGHT OF PRIVATE PROPERTY OR THE RIGHT TO USE THE LAND AS AN ELEMENT OF PRIVATE PROPERTY. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 1(1.4 Legal sciences).
26. Боротов, А. Х. (2021). ХУСУСИЙ МУЛК ҲУҚУҚИНИ АМАЛГА ОШИРИШ ШАРТЛАРИ: DE YURE/DE FACTO. *ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ*, 6(5).
27. Kozixodjaev, J. X. (2023). OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM BILAN TARBIYANING MUTANOSIBLIGINI TA'MINLASH BORASIDAGI MUAMMOLAR. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022*, 2(18), 19-23.
28. Teshaboev M. M. PRINCIPLES OF RELIGIOUS CULTURE AND PRINCIPLES OF CONSEQUENCES OF IMPLEMENTATION //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 10. – С. 669-672.